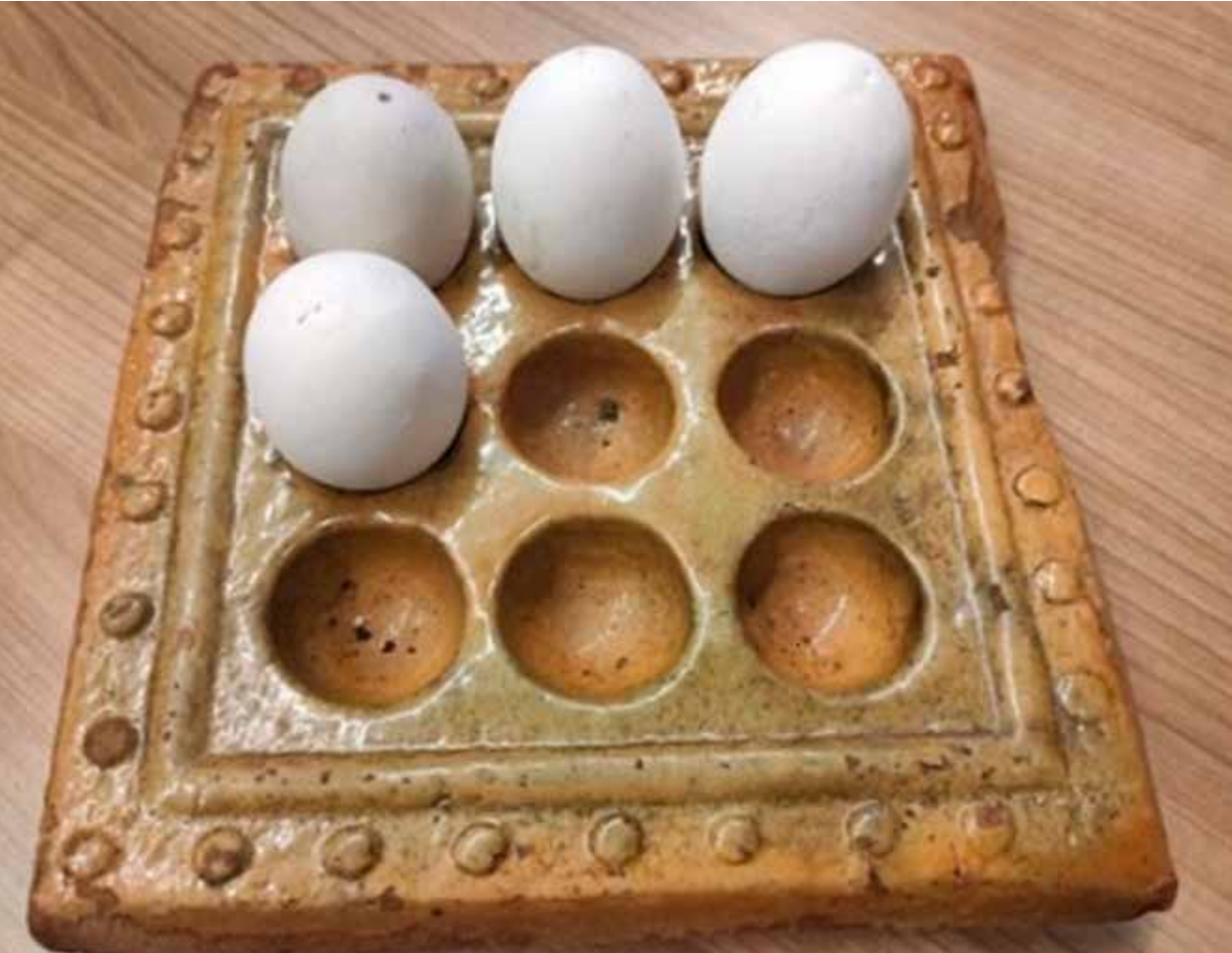

Baerne

In dit nummer o.a.:

- 🏠 De kuikensteen: vondst van het jaar
- 🏠 Bridgen in Baarn
- 🏠 Het wapen van Beere-stein
- 🏠 Excursie naar Monickendam

VAN DE VOORZITTER

We komen bijna aan het einde van de zomer en hopelijk heeft u daar net zo van genoten als ik. Als uw nieuwe voorzitter ben ik deze zomer doorgestaan met het kennismaken met de werkgroepen. De rondleiding door Taco Hofstra over de oude begraafplaats was zeer bijzonder.

Hij liet mij prachtige oude graven zien. Sommige graven waren, bijna respectloos, overwoekerd door de heel oude bomen en in veel gevallen wint nu de natuur het van de stenen monumenten. En dat is dan pure schoonheid om te zien. Hij liet mij ook de steen zien waar vroeger het grafmonument van de essayeur G. Schöne gestaan heeft. Ik weet nog goed dat ik in het Amsterdamse bedrijf Schöne Edelmetaal, op het Rokin, als kersverse leerling edelsmeden mijn eerste plaatjes zilver kocht.

In juni had ik in het kader 'wandelen met de wethouder' een wandeling aangevraagd met wethouder Steven de Vries, om de huisvesting van de Historische Kring Baerne te bespreken. Samen met onze penningmeester John Boers hadden we de wandeling 'gemeentelijke monumenten' uitgezocht, die op onze website staat. Ik moest hem wel flink inkorten en soms bochten afsnijden om binnen de tijd te blijven. We startten bij de Wilhelminabank om hem te laten zien in welke toestand die bank er bij staat. De gemeente moet zorgen voor het onderhoud van onze publieke gemeentelijke monumenten. En iets dat verpulverd en afgebrokkeld is, kan niet zomaar hersteld worden. De jaartallen zijn al verdwenen en dat zal wel zo blijven. De wethouder schrok daar ook van en de volgende dag kreeg ik, per mail, de

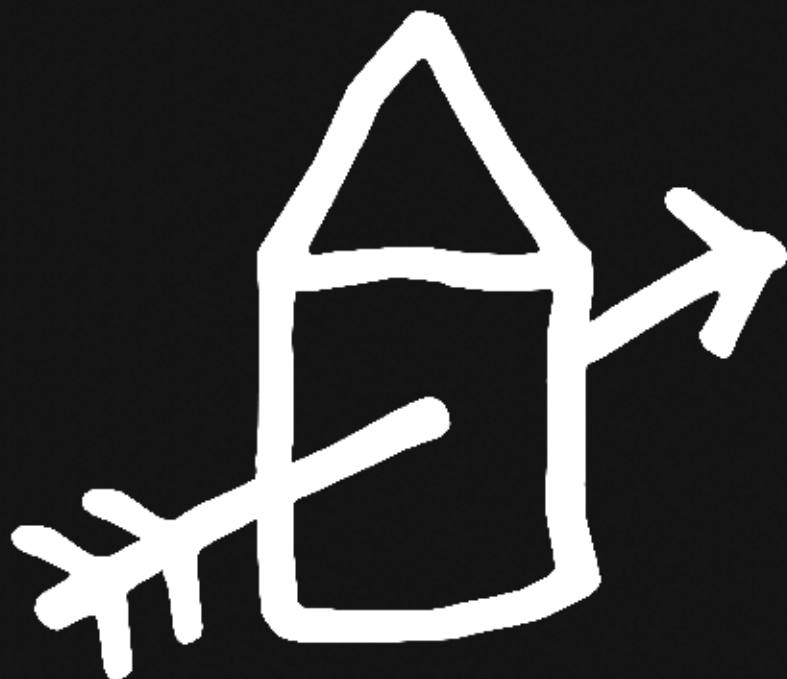
toezegging dat de bank opgeknapt gaat worden. Het zou natuurlijk fantastisch zijn, als dat dit jaar nog kan gebeuren, omdat het dit jaar 100 jaar geleden is dat de Wilhelminabank daar werd neergezet. Lisette Kuizinga van de Oudheidkamer heeft er in de Nieuwsbrief van juli een mooi artikeltje over geschreven. Deze week zag ik op oude foto's, dat de bank niet precies op de oude plek teruggezet is, maar rechts van de dikke boom in plaats van links van diezelfde dikke boom. We blijven het in de gaten houden, hoe en wanneer hij opgeknapt gaat worden.

Voor dit najaar zijn alweer een interessante lezing en een excursie gepland. Op 3 oktober de lezing over 'Het ontstaan van het Koninkrijk der Nederlanden en zijn positie in de 19e eeuw', door Maarten Kaptein. En de nieuwe samenwerking met de Historische Kring Soest/Soesterberg heeft geresulteerd in een excursie naar Monnickendam op 11 oktober. Over alle-

INHOUD

Bridgen in Baarn	69
Het wapen van Beere-stein	78
De kuikensteen uit Baarn	88
Aanwinsten tweede kwartaal	93
Lezing Maarten Kaptein	94
Excursie Monickendam	95
Jubileumtentoonstelling	97
Colofon	98

Foto omslag: Kuikensteen of toch eiertegel?

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Laanstraat 91, 3713 BD Baarn | Lid NVWI Wonen - BOG

0374 61 1111 | info@vanberkum.nl

bei vindt u informatie in deze 'Baerne'. Tot 11 november loopt de verlengde tentoonstelling 'De Eem, gewoon bijzonder' nog. Daarna komt er weer een nieuwe langlopende tentoonstelling: 'Luisteren, kijken en genieten: van dorpsomroeper via ziekenomroep naar RTV Baarn'. En of dat niet genoeg is, op de achtergrond

wordt al zeer hard gewerkt aan alle evenementen voor het komend jubileumjaar. Maar daarover later meer.

Ik wens u veel leesplezier met deze 'Baerne'.

Petra Spigt

VOORWOORD VAN DE REDACTIE

Het was weer een leuke klus om deze Baerne voor u in elkaar te zetten. Telkens is er, al is het soms op een laat moment, weer genoeg materiaal om er wat moois van te maken. Allereerst een verhaal over briden in Baarn: de Bridgeclub die na de oorlog werd opgericht en met toernooien en lessen de tand des tijds doorstond. Ook nu nog kunt u in Baarn bij een vereniging terecht als u samen met anderen wilt briden.

Zelf ging ik op speurtocht naar de herkomst van de gevelsteen met het wapen van Beerestein. Aanleiding is de aanstaande sloop van het pand waar het café in was gevestigd. Er is al eerder geschreven over de herkomst van de steen: hij zou afkomstig zijn van 'Beerestein' dat vóór de Franse tijd in de buurt van de Zandvoortweg heeft gestaan. Of komt hij toch ergens anders vandaan? Een sluitend antwoord heb ik nog niet. Wel kan ik melden dat de projectontwikkelaar in overweging neemt om de steen in de nieuw te bouwen huizen in te metselen.

Een archeologische vondst, uit een achtertuin aan de Leestraat, werd door de AWN afdeling Naerdincklant tot vondst van het jaar 2022 uitgeroepen. Het is een 'kuikensteen', en zo wordt er in de literatuur over gesproken. Maar de vindster presenteert hem met eieren. Is het dan toch een 'eiertegel'? Het artikel erover vraagt om verdere discussie.

Begin oktober is er een lezing over het ontstaan van het koninkrijk der Nederlanden in de 19e eeuw. Op de agenda staat bovendien een excursie: naar Monickendam. Meer informatie vindt u verderop, net als de vooraankondiging van de volgende tentoonstelling.

Mocht u voor een volgende Baerne willen schrijven of heeft u een onderwerp waar u meer van wilt weten: de redactie houdt zich aanbevolen!

Mariette van Oosterwijk Bruyn

BRIDGEN IN BAARN

Douwe van der Meulen

Het kaartspel bridge is afgeleid van whist dat al in de zeventiende eeuw werd gespeeld. Het woord 'bridge' is een vorm van volksetymologie en heeft niets met een brug te maken. De huidige vorm van briden ontstond in 1925. Toen in 1930 de Nederlandsche Bridge Bond werd opgericht, was bridge een spel dat in deftige salons door heren in smoking werd gespeeld.

Afbeelding 1.

Logo Baarnse Bridge Club

1946 Oprichting Baarnse Bridge Club

Wanneer een aantal mensen iedere dag op hetzelfde tijdstip in dezelfde trein stapt, gaat men elkaar na verloop van tijd een beetje leren kennen. Er worden groepjes gevormd en al gauw komt men aan het lezen van de krant niet meer toe. Er wordt gedebatteerd of men legt een kaartje. Dat hieruit eens de Baarnse Bridge Club zou voortkomen, zullen vier tijdens de oorlogsjaren naar Amsterdam reizende forensen waarschijnlijk niet vermoed hebben. In de oorlog hadden enkele paren wel thuis gebridget, of in Soest, maar eind 1945 werd deze activiteit van de 24 bridgers in een verenigingsvorm gegoten. De Baarnsche Courant schreef: Het briden ging even primitief als zo veel andere dingen in en kort na de oorlog. Zoals zelf houtblokken of briketten meenemen als men warm wilde zitten en surrogatthee als lafenis. Vooreerst werd onderdak gevonden bij Marinus van Oostveen in de Oranjestraat die in

1946 een vergaderzaal achter zijn lunchroom en restaurant liet bouwen, waaruit Astoria zou groeien. Op 31 januari 1946 was de officiële oprichting van de Baarnse Bridge Club. De vereniging werd gevormd door oud-Indiegangers, paleispersoneel en werknemers van Phonogram. Promotors van de oprichting waren het hoofd van de Nieuwe Baarnse School H. Jans en zijn vrouw, mevrouw Nooteboom-Hansma en de heren Visser en Van Doesburg. Aan de leden werd een speletiquette verstrekt. Er werd gespeeld en vergaderd in lunchroom Prins Hendrik. Het initiatief kreeg grotere vorm door de fusie met een clubje bridgers uit La Promenade – deze noemden zich Mado, afgeleid van de speeldagen maandag en donderdag – en met 16 spelers ging men daarna in Prins Hendrik verder. In 1950 werd verhuisd naar La Promenade, toen nog eigendom van Geurt Stalling. Daar groeide de club door naar ongeveer 60 leden die in 1947 toetraden tot de landelijke bridgebond.

Tot de eerste activiteiten van de BBC hoorde op 6 mei 1946 De Bridgesport in Actie in het Badhotel ten behoeve van 'Nederland helpt Indië'. In 1947 werd het bridgezeizoen in het stationskoffiehuis afgesloten met een vriendschappelijke wedstrijd tegen de Soester Bridgeclub.

De Baarnse Bridge Club hoorde tot de weinige verenigingen die koninklijk zijn goedgekeurd. In de kring 'Gooi en Ommelanden' van de Nederlandse Bridge Bond werd competitie gespeeld. Soms met drie viertallen, meestal met twee, eenmaal zelfs met vier viertallen. Het eerste viertal drong door tot de hoofdklasse van het district. De BBC behoorde kort na de oorlog tot de grootste tien verenigingen (van de 25 à 30) van het district, met leden uit Baarn, Soest, Kortenhoef en Hilversum. Drie viertallen kwamen uit in de hoofdklasse, terwijl twee viertallen in de tweede klasse speelden.

Tot het midden van zeventiger jaren was het gebruikelijk om nieuwe leden te balloteren. Dit om ervoor te zorgen dat de club een harmonieus geheel bleef. Het bridgen floreerde in de zeventiger jaren. De club paste zich steeds meer aan bij de veranderingen in de maatschappij. In de zeventiger jaren werd ballotage al snel als discriminatie gezien en de transitie van bridge als elitesport naar breedtesport leidde ertoe dat het balloteren sterk werd afgezwakt. Het drie keer proefspelen werd veel meer als een snuffelstage voor het aankomende lid gezien en het afwijzen van een speler door de club kwam in de praktijk niet meer voor.

Dat ging goed omdat nieuwe leden zelf wel voelden of ze erbij hoorden. Het ledental van de BBC schommelde in die tijd rond de zestig en de club wilde niet te groot worden om de sfeer te kunnen behouden. Echter, nadat een artikel over bridgen in de Baarnsche Courant was verschenen, meldden zich 20 nieuwe leden. Dat was een onverwacht resultaat, want alle voorafgaande stukjes in de krant had-

den geen effect gehad. Nieuwe leden waren welkom, maar zoveel? Er ontstond onrust in de club. Een ingestelde commissie kwam tot de slotsom dat honderd leden het maximum moest zijn, waarna de rust wederkeerde.

Toen in de jaren tachtig op de TV de AVRO-bridgecursus werd gegeven ontstond in heel Nederland een stormloop op de bridgeclubs. Ook de BBC groeide stormachtig en het door de commissie ingestelde quotum van honderd leden werd al snel overschreden. Er kwam een wachtlijst.

De grote zaal in het Brandpunt had een slechte akoestiek, waardoor de zaal als lawaaierig ervaren werd. Het bestuur stelde voor om te gaan spelen in de Trits, dit voorstel werd afgestemd door de ledenvergadering en de BBC bleef in het Brandpunt. Echter de onvrede over de slechte akoestiek bleef bestaan en omstreeks de eeuwwisseling werd besloten te gaan spelen in de Speeldoos, waar ook Eembridge zijn domicilie had gekozen. Dit gaf de mogelijkheid samen materiaal aan te schaffen, die voor een club alleen te duur was zoals computers en scorekastjes: de eerste stappen naar een verdere samenwerking waren gezet.

Echter de ontwikkeling van het ledental was verontrustend er was al enige jaren sprake van een dalende trend, na de hoogtijdagen van de negentiger jaren. Kranten verloren hun belangstelling en schrapten de bridgerubrieken. Er braken zware tijden aan.

Speelvormen bij de BBC

Bridge kent vele speelvormen, het meest populair is op dit moment parenbridge. Hierbij

Afbeelding 2. Kerstdrive in de grote zaal van het voormalige Brandpunt. Op de voorgrond Cor de Boer, commandant van de Marechaussee Brigade in Baarn.

spelen de deelnemers in koppels tegen elkaar. Elk spel wordt meermaals gespeeld en het koppel dat het beste resultaat boekt krijgt de meeste punten en degenen die daar onder scoren krijgen successievelijk minder punten. Het nadeel is dat de spelers voor het resultaat afhankelijk zijn van zaken waarop zij geen invloed hebben. Dat maakt dat er in deze spelvorm een gelukselement zit.

Rechtvaardiger is het viertallen. Hierbij spelen twee koppels tegen twee koppels, echter ieder in een andere richting. Het viertal dat het beste resultaat haalt op een spel wint. Door deze opzet is het gelukselement geheel geëlimineerd.

De feestelijke drives, zoals de Kerstdrive behoren tot het hoogtepunt van het jaar. Eens

in de vijf jaar is er een lustrum en dat wordt gevierd met een dagje uit, waarop natuurlijk ook gebridget wordt.

Een tiental jaren is er nog een speciale drive gespeeld, de Uittenboogaard-drive. De wisselbeker was genoemd naar koster W.P. Uittenboogaard en echtgenote die met pensioen gingen als beheerder van het gebouw Brandpunt.

Externe bridge lessen BBC

Het bestuur besloot dat er bridgelessen gegeven moesten worden om uit die groep nieuwe leden te rekruteren. Dat was niet eenvoudig, tot nu was dat het domein van de Volksuniversiteit, zij verzorgden de bridgelessen. Maar uit die cursisten zag de BBC geen nieuwe leden komen.

Afbeelding 3. Reclame voor de cursussen

Via een groots opgezette pr-campagne in Baarn en omstreken, slaagde de BBC erin om een twintigtal geïnteresseerden te vinden. De heer Dr. G. van Driel, pas lid van de BBC geworden, was bereid om deze lessen te gaan geven. Hij was een ervaren bridgedocent en in zijn werkzame leven docent op de Erasmus Universiteit geweest. Het idee slaagde, het ledenaantal groeide weer en de 80 werden al spoedig weer bereikt.

Omstreeks 2010 kwam het inzicht dat het lesgeven niet lokaal maar tezamen met de bridgeclubs in de omgeving gerealiseerd zouden moeten worden om de continuïteit te garanderen.

Na aanvankelijk enthousiasme liet men het afweten. Er was geen geloof in dat gezamenlijke aanpak profijtelijk zou zijn voor iedere aangesloten club.

Toch werd de Bridgeacademie Gooi en Eemland opgericht in 2013, de communicatie en de pr werd ondersteund door de website Bridgeacademy.nl. Op het hoogtepunt had de academie drie docenten die aan ongeveer 60 mensen les gaven. Het waren goede jaren. Echter het aantal mensen dat doorstroomde naar de bridgeclubs werd steeds kleiner en naderde tot nul. Door corona werd de genadeklap uitgedeeld aan het initiatief.

1981 Oprichting BC Eembridge

Los van de BBC stapte een Baarns klaverjasviertal over op thuisbridgen. Het groepje breidde zich uit en met drie tafeltjes werd het al snel te groot om thuis te spelen. Er werd daarom uitgeweken naar locaties buiten de deur, zoals het zaaltje van postduivenvereniging De Zwaluw. Deze vriendenclub droeg de naam B.I.G. club (Bridge Is Genoegen). Jaarfeesten bestonden uit een buffet met zelf meegebrachte gerechten of een barbecue bij een van de leden thuis.

Toen de groep steeds groter werd ontstond de wens om op zo hoog mogelijk niveau wedstrijdbridge te spelen. Het vergrijzende BCC had weinig behoefte om op topniveau te spelen in competitieverband. Hierop werd besloten werd om een eigen vereniging op te richten. Om deel te kunnen nemen aan regionale Bondsviertallen competitie en landelijke kampioenschappen waren statuten en huishoudelijk reglement evenwel noodzakelijk. Via een prijsvraag werd gekozen voor BC Eembridge,

naar de brug over de Eem bij Eembrugge.

Bij de oprichting op 1 september 1981 telde Eembridge 22 leden. Veel clubleden waren Baarnse middenstanders. Het eerste bestuur bestond naast oprichter Jan de Ruijter uit Ems van Houten en Jan Herselman. Een jaar na de oprichting trad de vereniging toe tot de Nederlandse Bridge Bond (NBB). Dat had niet alleen het voordeel bondscompetitie te kunnen spelen, ook de technische ondersteuning van de bond was zeer welkom. Van huiskamerbridge via het Wit Gele kruisgebouw en het duivenzaaltje werd gespeeld in De Speeldoos. In de zomermaanden als er geen competitie gespeeld werd was er Open Huis. Men kon zich plaatsen via de voorrondes voor de finale drive. In het tweede jaar van het Open Huis waren er zestig deelnemers. Opmerkelijk was dat iedereen zich hield aan de rookregels die Eembridge had ingevoerd: de helft van de tijd mocht er wel en de andere helft niet gerookt worden. Na jarenlang te hebben gebridged in de Speeldoos werd door een te hoge zaalhuur en verdere restricties overgegaan naar Het Brandpunt.

Lessen bij Eembridge

Om het spelniveau te verhogen werden bij Eembridge bridgelessen gegeven met PowerPoint presentaties waarbij de verschillende onderwerpen werden besproken. Na afloop was er gelegenheid tot vragen stellen en werden er oefenspellen gespeeld die betrekking hadden op het onderwerp van die avond. Als extraatje kregen de deelnemers de lessen digitaal toegestuurd om thuis nog eens te bestuderen.

Bij de viering van het tienjarig bestaan van Eembridge in De Speeldoos lieten bridgespe-

lers van landskampioen BCO en CCP zien hoe bridge op topniveau werd gespeeld. Na afloop kregen de leden een met uitleg en van commentaar voorzien spellenboekje. 's Middags was een demonstratiewedstrijd door bridgecoryfeeën van de 's ochtends gespeelde spellen. Zichtbaar op een groot scherm werden alle spellen vakkundig van commentaar voorzien.

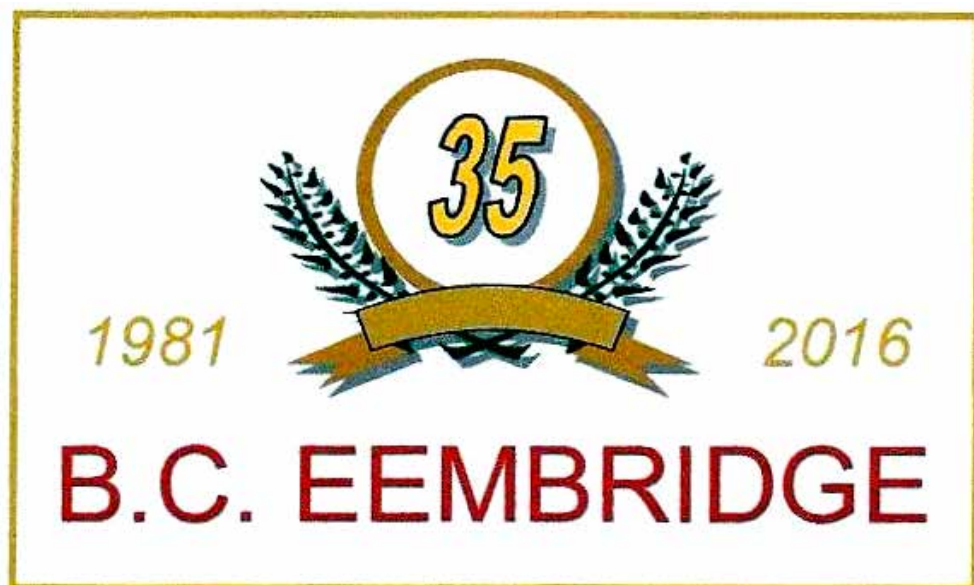
In 2001 werd Cock van de Wilk in Groot Kievitsdal onderscheiden met Het Stuur van het district Gooi- en Ommeland. Hij kreeg dit voor zijn verdiensten als bestuurslid en het houden van clubleider A-cursussen.

Het Baarns Bridgekampioenschap, dat in de negentiger jaren gehouden werd in De Speeldoos, stond open voor ieder die lid was van een Baarnse bridgeclub, later mochten ook buitenstaanders meedoen. Door het gebrek aan belangstelling is dit kampioenschap na enkele jaren opgeheven.

De Baarnse bridger Bert Smits woonde pas enkele maanden in Baarn. Met zijn partner uit Huizen werd hij Nederlands kampioen bridge seniorparen. Daarbij versloegen ze toppers als oud-wereldkampioen Hans Kreijs. De voorronde was in het district Gooi en Ommelanden, de finale was in het gebouw van de bridgebond in Utrecht. Ze mochten Nederland vertegenwoordigen op het WK Bridge voor seniorenparen (55+)

Feesten bij Eembridge

De feestjes waren in de beginjaren heel bescheiden met, onder andere, klootschieten met picknick in het bos van Kasteel Groeneveld, kegelen bij Darthuizen, een autorally met een etentje bij de Mauritshoeve of een barbecue

Afbeelding 4. Jubileum in 2016

bij een van de leden thuis. Ieder feest had op zich wel iets bijzonders. Zo was het feest in 2006 bij de Ernst Sillemhoeve met bridgedrive in de middag. Het diner dansant werd muzikaal opgeluisterd door de dixielandband van een van de leden. Bij de viering van het 15-jarig bestaan in de pas vernieuwde Speeldoos was 's avonds entertainment door bridgecabaret Dubbelfout. Voorzitter Jan de Ruijter werd wegens jarenlange verdiensten voor de club onderscheiden met de Kei van de Nederlandse Bridge Bond.

Bridgeontwikkelingen

Lang bleef bridge een elitair karakter houden. In de jaren zeventig werd bridgen zeer populair, het ledental van de bond explodeerde.

Ook bridgers in spijkerbroek deden hun intrede.

Het huiskamerbridge heeft al lang plaatsgemaakt voor spelen in de Bondscompetitie. Er kwamen vele verhuizingen van lokaliteit en het ledenaantal groeide. Werd in de beginjaren de uitslag nog met de hand uitgerekend, tegenwoordig de volledige uitslag per computer uitgerekend en komen uitslagen op de website. Het handmatig schudden van de spellen is overgenomen door een schudmachine waarmee en waardoor er in alle lijnen dezelfde spellen gespeeld worden. En niet te vergeten de 'biddingbox' waarbij in het begin nogal wat aversie bestond maar nu niet meer weg te denken is. Vanaf september 1985 verscheen een gedrukt clubblad, maar vanaf 1992

verloopt de communicatie met de leden digitaal. Met de ontwikkelingen van het internet is het mogelijk geworden om online bridge te spelen. Dat kan tegen vrienden uit de bridgeclub en het is ook mogelijk om tegen een computer te spelen.

Al in 1988 werd vergeefs getracht om een denksportcentrum in Baarn op te zetten. Zo'n zaalruimte met horecavoorziening zou dan gebruikt moeten worden door beide bridgeverenigingen in samenwerking met andere Baarnse verenigingen als bijvoorbeeld dammen en schaken.

2022 BCC en Eembridge fuseren tot EemBridge Baarn

Na de groei van bridgesport in de jaren zeventig van de vorige eeuw liepen de ledentallen van veel bridgeclubs terug. Zo telde gemeente Soest in 1990 nog vijf bridgeclubs: ONI (Ontspanning Na Inspanning), Soest, Soesterberg, Schoon Slem en Eemland. In oktober 2021 formaliseerden Bridgeclub Soest, Bridgeclub Eemland en Schoon Slem hun al bestaande samenwerking tot een fusie onder de naam Bridge Soest. Ten gevolge van corona namen de ledenaantallen in heel Nederland sterk af. Veel mensen vormden in die tijd thuisclubjes, en meldden zich na de pandemie niet weer aan voor spelen in clubverband. In de coronatijd speelden de Baarnse Bridge Club (35 leden, donderdagavond) en BC Eembridge (75 leden, woensdagavond) in het ijsbaangebouw aan de Geerenweg. Beide verenigingen

voelden de noodzaak om samen te gaan om de continuïteit van het bridgen in Baarn veilig te stellen. In de algemene ledenvergadering van 2023 werd de fusie bekrachtigd en gingen beide verenigingen verder onder de naam EemBridge Baarn. Doordat er veel nieuwe gezichten bij waren gekomen was er van 'bloedgroepen' binnen de nieuwe vereniging geen sprake. Ruim honderd leden spelen sindsdien een parencompetitie en viertallencompetitie. Bij feestelijke gelegenheden is er een gemengde laddercompetitie.

Bronnen

Baarnsche Courant

Archieven Baarnse Bridge Club / Eembridge.

Met dank aan Jan de Ruijter en Cor en Liza Evers

Foto's: Archief EemBridge

Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

Maurice Lacroix
Bruno Söhnle
Seiko
Pulsar
Breil
Danish Design
Tommy Hilfiger
Zinzi
Rosa di Luca

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

NACHTEGAALLAAN 43 - 3741 WT BAARN

ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063

Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

“HET WAPEN VAN BEERE-STEIN”

Mariette van Oosterwijk Bruyn

Afbeelding 1. Het Wapen van Beerestein, getekend door Hans Smeekes (van tekenaar gekregen, met dank)

In de gevel van het (voormalige) café op de hoek van de Goeman Borgesiuslaan en de Zandvoortweg in Baarn zit een gevelsteen ingemetseld die ongetwijfeld de naamgever van het café is geweest: “Het wapen van Beerestein”.

Voor een familiewapen is de plek waar het nu is ingemetseld bijzonder. Het pand heeft geen duidelijk representatieve rol gehad die rechtvaardigt dat er een wapen ingemetseld zou moeten worden. Het komt dus zeer waarschijnlijk ergens anders vandaan. Waarvandaan?

‘Café Beerestein, een oud café op Zandvoort’

Dat is de kop van de beschrijving van het café in het boek ‘Duizend jaar Baarn, geschiedenis van een Eemlands dorp’. De tekst is als volgt: Volgens Simon Zwiep, de toenmalige redacteur van de Baarnsche Courant, lag ver voor de Franse revolutie, dus ruim voor 1789, op de plaats van de huidige J.F. Kennedylaan en het gebied van de Zandvoortweg een groot landgoed. [...] Dat landgoed heette Beerestein. Deze naam komt vermoedelijk van de naam van de eigenaar van het landgoed, die De Beer

Afbeelding 2. Gevelsteen met wapen van Beerestein, ingemetseld in de gevel van het voormalige café, mogelijk bestaande uit twee delen. Gedeeltelijk verborgen achter de zijsteun van een zonwering. De vorm van de steen kan erop duiden dat deze ingemetseld is geweest boven een deur met een rond kozijn. (foto: auteur.)

heette. Direct na de Franse overheersing werd het huis op het landgoed gesloopt en de rechten van de familie De Beer werden vervallen verklaard. De familie had zeer waarschijnlijk een te sterke band met de Franse overheerser gehad. Langs de Zandvoortweg werden rond 1860 twee arbeiderswoningen gebouwd. In één ervan begon een ondernemer niet veel later een café. Dit café ging het wapen van de familie De Beer gebruiken. Of het toeval is weten we niet, maar in het wapen staan, naast twee beren, ook drie Franse lelies. X)

Het maakt nieuwsgierig, zo’n verhaal, met de vage verwijzing naar een landgoed dat er niet meer is. Wat is er nog van terug te vinden?

Hergebruik van bouwmaterialen kwam regelmatig voor, dus misschien is er inderdaad sloopmateriaal van het verdwenen huis gebruikt bij de bouw van de woningen en werd ook de steen met het wapen op deze manier hergebruikt.

Met verschillende zoek-hulpmiddelen is er op internet niets terug te vinden van de familienaam De Beer in Baarn. Als het werkelijk om een groot landgoed gaat zou je dat toch wel mogen verwachten, denk aan de kastelen, buitenplaatsen en landgoederen die wel op kaarten zijn ingetekend en waarvan de geschiedenis wel valt te achterhalen.

Berestein in 's-Graveland

Verder kijken dan alleen Baarn levert verschillende keren Berestein op, waaronder een sportpark Berestein en een Beresteinseweg, beide in het zuidelijke deel van 's-Graveland.

Een mooi aanknopingspunt biedt vervolgens de beschrijving van 's-Graveland in het Aardrijkskundig Woordenboek van Van der Aa, uitgegeven tussen 1840 en 1850:

De hofstede Berestein is een van de 's-Gravelandse buitenplaatsen, maar het is niet meer te vinden op de actuele kaarten. Dat betekent dat het verdwenen is nadat de gegevens voor het Aardrijkskundig Woordenboek zijn verzameld.

En Pluim, de Baarnse onderwijzer en geschiedschrijver, beschrijft in de Bussumse Courant van 28 juni 1930 onder de kop ‘Uit Gooilands verleden’ wat hij aantreft op een kaart uit 1719:

GRAVELAND (S), gem. in Gooiland, prov. Noord-Holland, arr. Amsterdam, kant. Naarden (9 k. d., 5 m. k., 10 s. d.); palende N., O. en Z. aan de gem. Hilversum, W. aan Korteboef en Ankeveen.

Deze gem. bevat niets dan het d. 's Graveland en eenige verstrooid liggende woningen. Zij beslaat eene oppervlakte van 484 bund. 59 v. r. 90 v. ell., telt 145 h., bewoond door 254 huisgez., uitmakende eene bevolking van ruim 1200 zielen, die meest hnn bestaan vinden in kleerenbleekerijen en werkzaamheden op de buitenplaatsen, van welke men er dertien aantreft, zijnde Berestein, Boekestein, Gooy-Lust, Groen-Lust, Hilverbeek, Land- en Bosehsigt, Schapenburg, Spanderswoud, Sperwenhof, Schoon-oord, Trompenburg, Noord-Wolfsberge en Zuid-Wolsberge, onder welke Trompenburg vooral vermelding verdient, als zijnde door den Admiraal Tromp in de gedaante van een schip gebouwd. Ook heeft men in deze gem. eene scheepstimmerwerf.

De Herv. gem. van 's GRAVELAND, welke tot de klass. van Amster-

Afbeelding 3.
Opsomming van 13 buitenplaatsen in 's-Graveland in alfabetische volgorde. Berestein wordt het eerst genoemd. (Van der Aa, A.J. (1843) Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, vierde deel; p. 777.)

verrijzen, waar de Amsterdamsche patriciërs de zomermaanden doorbrachten. Zoo lees ik op een kaart van 1719 o. a.: Schapenburg (naar burgemeester Schaep), Boekestein, Sperwerhof (naar den patriciër Sperwer), Spanderswoud, Wolfsbergen, Hilverbeek, Spiegelrust, Trompenburg, Rombombedrogen(!), Bousigt, Berestein, Veldenakker, enz. „Rombombedrogen” is thans het wereldbekende „Gooilust” met dierenpark van den heer Blaauw. In 1644 werd reeds een geregelde veerschuitdienst op Amsterdam aangesteld.

Op 4 mei 1718 wordt Rogier Beereward eigenaar. Het zou kunnen dat hij, verwijzend naar zijn eigen naam, de hofstede de naam Berestein geeft en een gevelsteen laat inmet-selen.

In 1724 koopt Nicolaas Asschenbergh de hofstede Berestein, die dan met die naam wordt genoemd.

Op de Kaart van Gooiland na de heideverdeling van 1843 wordt Beerestein (nog) afgebeeld.

Na nog een aantal wisselingen van eigenaar komt de hofstede in 1845 in handen van Wouter van Dompelaar en Nicolaas de Wilde. In 1846 volgt sloop van de stal, in 1847 wordt ook de hofstede zelf gesloopt. X)

Na 1860: bouw twee woningen aan de Zandvoortweg

Bouw van de twee woningen waar later het café in het rechtergedeelte werd gevestigd heeft na 1847 plaatsgevonden, dat is wel heel waarschijnlijk: als bouwjaar is 'na 1860' opgegeven. (Blijdenstein, 1979) Dit maakt de suggestie mogelijk dat er voor die bouw sloopmateriaal van de hofstede Berestein gebruikt is. Het materiaal was immers na de sloop in bezit van Wouter van Dompelaar, timmerman en klompenmaker in Hilversum, dat was al een eindje in de richting van Baarn, gezien vanuit 's-Graveland. Bovendien was er inmiddels tussen Hilversum en Baarn (de kruising met de Postweg tussen Amsterdam en Soestdijk) sprake van verharding van de weg, wat transport van het materiaal makkelijker zal hebben gemaakt.

Een blik op de kadastrale minuut en de OAT, die in Baarn in 1824 werden vastgelegd, le-

Afbeelding 4. (<https://www.buitenplaatsenin nederland.nl/graveland-berestein.html>)

Ook het internet biedt een samenvatting van ligging en geschiedenis van de Hofstede Berestein:

Hofstede Berestein

Ligging
's-Graveland - Zuidereinde/ Beresteinseweg (kavel 24 en 25)

Geschiedenis
Nadat in 1627 begonnen was met de ontginning van de 's-Gravelandsepolder, vond in 1634 een loting van de kavels plaats. Daarbij kreeg Cornelis van Davelaar de kavels 24 en 25 toegewezen.
Op kavel 24 had Claes Claesz. Listingh in 1692 een 'speelhuijs annex een bouhuijs' staan. Deze hofstede met aangebouwde boerderij, aan de voorkant versierd door pilasters en een mooie ingangspartij, werd naderhand 'Berestein' genoemd. Ook stond in 1682 op dit terrein waarschijnlijk al een zeshoekig tuinhuisje.
In 1846 en 1847 lieten de timmerlieden Wouter van Dompelaar en Nicolaas de Wilde de gebouwen slopen.
Het terrein is nu in beheer van Natuurmonumenten.

Bewoners

- 1634 - Cornelis van Davelaar

Huidige doeleinden

- Verdwenen

Bronverwijzing

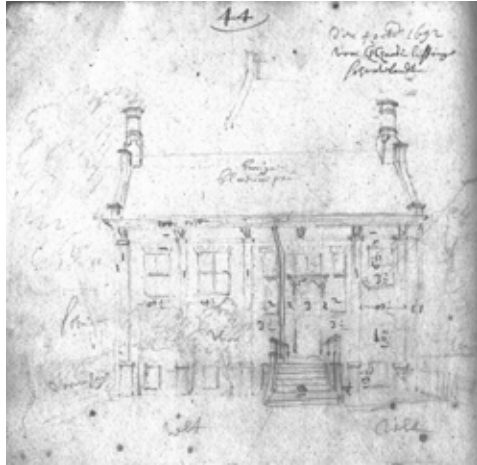
- Noord-Hollands Arcadia

Foto's © Albert Speelman 2023

Afbeelding 5: Opsomming van 12 's-Gravelandse buitenplaatsen, van noord naar zuid. Berestein wordt bijna als laatste genoemd (vanwege de ligging in het zuiden). Via www.delpher.nl

Hoe het huis misschien aan zijn naam is gekomen valt uit bovenstaande beschrijvingen niet af te leiden. Daarvoor biedt een artikel uit 'In de Gloriosa' een mogelijk aanknopingspunt. In dat artikel staan meer details die van belang zijn.X)

De eerste eigenaar, Cornelis Davelaar, komt de bouw-verplichting die voor alle kavels in 's-Graveland geldt niet na. In 1641, na het overlijden van Davelaar in 1640, worden diens kavels eigendom van Claes Claesz. Listingh. Volgens een lijst van verponding uit 1657 staat er dan een speelhuijs annex bouhuijs. Afbeeldingen hiervan zijn terug te vinden in een handgeschreven bron uit 1692: de 'Registers van opmetingen van landerijen en behuizingen' door de landmeter Johannes Leupenius. X) Of er sprake is van een ingemetselde steen met wapen is helaas niet te onderscheiden.

Afbeelding 6. Voorgevel van het speelhuis, of er een gevelsteen met familiewapen is ingemetseld is niet te zien. (Tekening van J. Leupenius, 4 oct 1692, gemaakt voor Claes Claesz. Listingh. Archief Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht, toeg 2, inv 240.)

vert een ander inzicht, dat toch weer aansluit bij wat Zwiep in zijn artikel in de Baarsche Courant schrijft. Daar zien we dat de woningen die na 1860 werden gebouwd niet de eerste bouwwerken waren op het perceel van het Wapen van Beerestein. Het perceel heeft een bijzonder kadastraal nummer B213bis3, dus eindigend op bis3. Het perceel B213, zonder toevoeging behoort toe aan Hendrik Staal, bouwman, net als het perceel B213bis5. Vier percelen, twee met een 'huis en erf', zitten ingeklemd tussen B213 en B213bis5, die beide in bezit zijn van Hendrik Staal. Het meest oostelijke perceel B213bis3, in bezit van Silvester Voorthuizen is het perceel waar later 'Het Wapen van Beerestein' zal staan.

Hendrik Staal, geboren in 1788 in Soest, heeft meer grond in bezit. Zie afb. xxx. Hij is niet een geboren en getogen Baarnaar, wanneer hij die grond heeft aangekocht is nog niet duidelijk. Het kan dat op de door hem verworven percelen het verdwenen huis Beerestein van de familie De Beer heeft gestaan. Zoals gezegd is er tot nu toe nog geen spoor van een Beerestein in die omgeving aangetroffen.

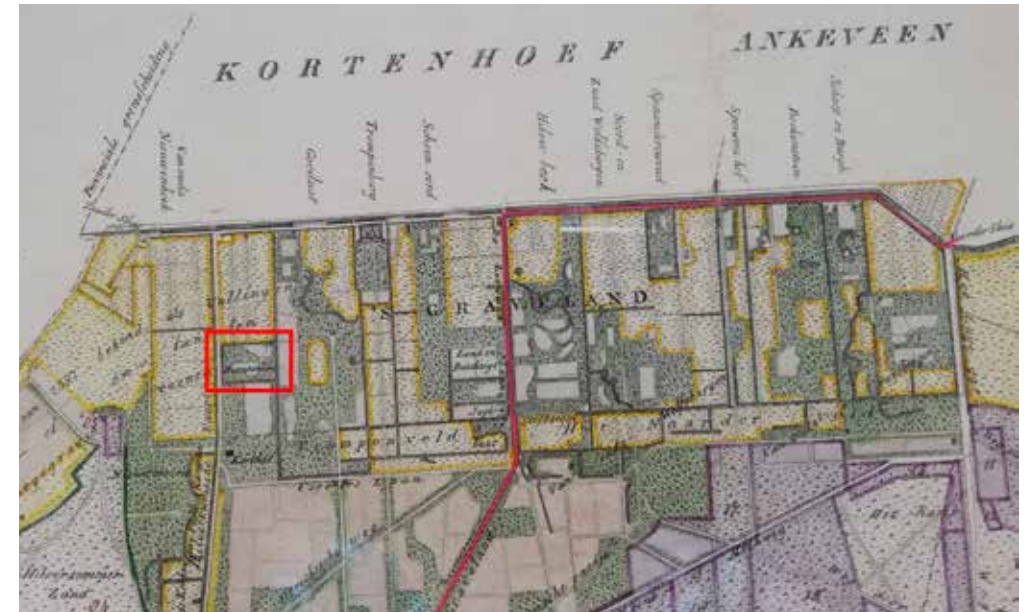
Afronding

De precieze weg waarlangs die sloopmaterialen in Baarn terecht zijn gekomen en of het een juiste suggestie is komt misschien nooit boven water waardoor de herkomst van de gevelsteen met het wapen van Berestein nog niet definitief vastgesteld kan worden. Toekomstige sloop van het huidige pand doet natuurlijk de vraag rijzen wat er met de gevelsteen gaat gebeuren. De suggestie om de gevelsteen in te metselen in de nieuwe bebouwing valt bij de projectontwikkelaar in goede aarde, dus de kans is groot dat de gevelsteen niet opnieuw zal hoeven te verhuizen.

Bronnen - Literatuur:

- Aa, A.J. van der (1843) Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden. Vierde deel, p. 777.
- Bertram, Christian (2005) Noord-Hollands Arcadia. Ruim 400 Noord-Hollandse buitenplaatsen in tekeningen, prenten en kaarten uit de Provinciale Atlas Noord-Holland.
- Blijdenstein, R. (1979) Gemeente Baarn: Architectuuronderzoek. [Bibliotheek Eemland, Baarn]
- Booy, F; G. Brouwer (eindredactie) (tweede druk, 2019) Duizend jaar Baarn. Geschiedenis van een Eemlands dorp van circa 1000 tot circa 2000. P 148-149.

Afbeelding 7. Uitsnede uit van kaart van Gooiland, Beerestein in rode rechthoek. In het midden de weg van 's-Graveland naar Baarn. ('Kaart van Gooiland na de heide-verdeling van 1843' van A. Perk. Noorden rechts. (Met de hand ingekleurd exemplaar, bezit auteur.))

- Hendriks, J.A. Als mist in de morgen..... In: In de Gloriosa. Historische Kring Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoeve. 4e jaargang nr 2. Mei 1987. (p. 163-176)
- Smeeke, H. (2019) Baarn daar waar ik geboren ben. (Gebruikte reproductie verkregen direct van auteur.)

Bronnen - Archieven:

- Registers van opmetingen van landerijen en behuizingen door de landmeter Johannes Leupenius, 1683-1693. Archief van het Hoogheemraadschap Amstel Gooi en Vecht. Toegang 02 Zeeburg en Diemerdiijk, Hoogheemraadschap van (1438-1970). Inventarisnummer 240 pp 44 en 45

Bronnen - Websites:

- <https://www.tgooi.info/wijdemeren/buitenplaatsen.php>
- www.hisgis.nl
- www.topotijdreis.nl
- Via Archieven.nl:
Wouter van Dompelaar (1801-1895) was timmerman en klompenmaker te Hilversum.
Nicolaas de Wilde (1811-1887) (zonder aanduiding van beroep).

Bijlagen

Bijlage 1. Uit het artikel van Hendriks:

1634 (7 juni) Notaris Jacob van Zwieten te Amsterdam. Verdeling 's-Gravelandse Polder.

Kavels 1, 2, 3 (helft), 24 en 25 komen in handen van Mr Cornelis van Davelaar (1582-1640).

Ander eigenaren Andries Bicker, Anthony Oetgens van Waveren, Reynier Pauw, Abel Mathijsz. Burgh, Benedictus Schaeck.

1640: Nog geen bebouwing (huysmanshuys): Van Davelaar moet boete van fl. 200,- betalen.

1641 Zuidelijke kavels worden eigendom van Claes Claesz. Listingh (burgemeester).

1657: (Lijst van verponding): speelhuys annex bouhuys.

1692: opmeting door Johannes Leupenius. (vgl Bijdragen tot het Bronnenonderzoek naar de ontwikkeling van Nederlandse historische tuinen, parken en buitenplaatsen. RDMZ Zeist, deel 15) [RCE X3.9 BIJDR dl. 15 's-Graveland en zijn buitenplaatsen] ?1676 Scheiding kavel 24 en 25. Listingh houdt 24, Louis Elsevier krijgt 25.

1710. Mr Nicolaas Brouwer.

? Lambert Rijers (weduwnaar van Anna Brouwer)

1718 (4 mei) Veiling. Rogier Beerewaard wordt eigenaar. Naamgever?

1724 (31 juli) Nicolaas Asschenbergh koopt hofstede Berestein.

? Sophia Hartgers (weduwe van N. Asschenbergh) verkoopt de hofstede aan Jan/Jacob van Strijen.

1/3 van kavel 25 wordt bijgekocht.

? waarschijnlijk volgende eigenaar: Mr Daniël Deutz (hoofdingeland 1758-1762)

1762: verkocht aan Mr Isaac Ernst Baron de Petersen.

(1769: Veld en Akker, kavel 25, blijkt gesloopt, tuin overgegaan in die van Berestein.)

1801 (24 augustus) Mr Gerrit Corver Hooft en Arij van Rooyen kopen de hofstede Berestein uit de

Afbeelding 8: Uitsnede uit minuutplan, Percelen B213 aan de Zandvoortweg. (Beeldbank Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Objectnummer MIN06008B01.)

boedel van de overleden weduwe Petersen.

1805 Hele hofstede komt in handen van Gerrit Corver Hooft. Huis staat een jaar leeg.

1806 wordt overgedragen aan Maria Margaretha Corver Hooft, echtgenote van Godert Theodoor Adriaan Baron Snoukaert van Schauburg (hoofdingeland 1817-1823).

1823 (24 november) hofstede Berestein en de gronden worden afgestaan aan Mr Jan Corver Hooft (uiteindelijk eigenaar van de kavels 21 tem 25).

Verhuurt Berestein aan Pieter Witsen Elias

1831 (28 november) verkoop aan Pieter Witsen Elias (voor fl 7.800,-).

1844 Verbouwing

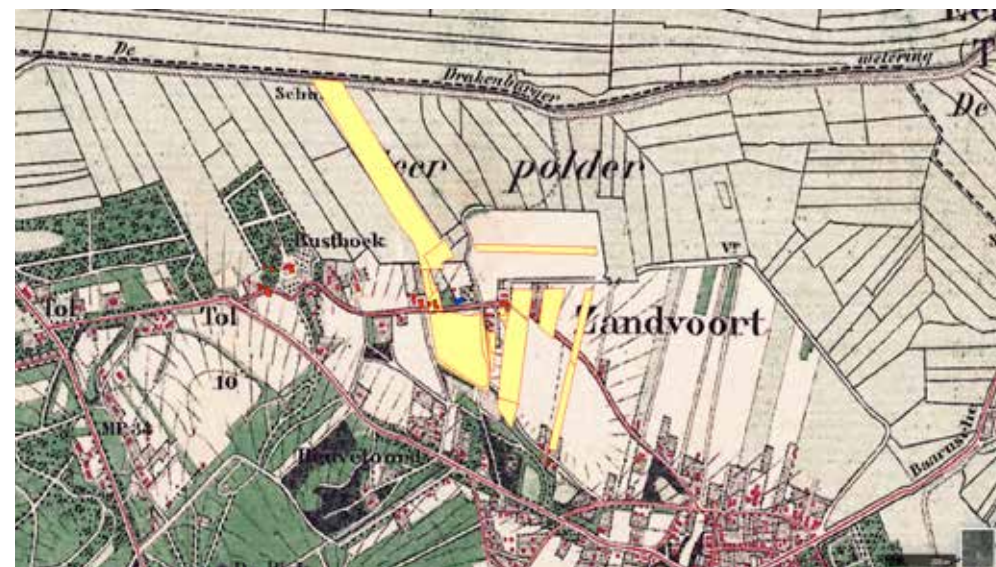
1845 (nog geen jaar later): verkoop aan Wouter van Dompelaar en Nicolaas de Wilde

1846 Sloop stal

1847 Sloop hofstede

1876 Verkoop aan Jan Reijnoud Corver Hooft (uiteindelijk eigenaar van kavels 21 tem 27).

1826 Toestemming (J. Corver Hooft, W. van Loon, H. Bakker) om de weg tussen 's-Graveland en de postweg tussen Amsterdam en Soestdijk te bestraten.

Afbeelding 9. Percelen in bezit van Hendrik Staal (Kadaster 1832, opgemeten in 1824). Afgebeeld op TMK 1873.

Bijlage 2.

Aanleg van de straatwegen van 's-Graveland via Hilversum naar Soestdijk en van Hilversum naar Utrecht in de jaren 1826 en 1827. Zie ook: TVE, 5, 1975, p. 13-25.

Een van de participanten is Jan Willem van Loon, wonende te 's-Graveland (in 1832 eigenaar van percelen waarover het nieuwe tracé van de weg loopt), ook eigenaar van percelen in Baarn en in De Vuursche, secties Groeneveld, Zoestdijk, Hooge-Vuursche.

Bijlage 3.

Hisgis Baarn, rond de (huidige) kruising Acacialaan-Zandvoortweg

Kavels B213 6 stuks.

B213: Hendrik Staal, bouwman (bouwland)

B213bis: Jan van Oonk, veldwagter (huis en erf)

B213bis2: Jan van Oonk, veldwagter (bouwland)

B213bis3: Silvester Voorthuijzen (huis en erf)

B213bis4: Silvester Voorthuijzen (tuin)

B213bis5: Hendrik Staal, bouwman (bouwland)

Kavels B193 ook voor een groot deel van Hendrik Staal

Kavels B194 (bis, bis2) ook voor een groot deel van Hendrik Staal

(Hendrik Staal werd in 1788 geboren (als Henricus) in Soest, overleed in 1830)

Hendrik Staal is eigenaar van één huis met erf, overige huizen met erf binnen kavel met nummer B213 behoren aan anderen. Mogelijk had Hendrik Staal slechts belangstelling voor één huis en verkocht hij de andere percelen door.

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A. Smulders-de Jong, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

apotheek.julius@ezorg.nl

Fax (035) 5421021

www.apotheekjulius.nl

Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn

telefoon 035 5413321

www.debaarnsenotarissen.nl

email : info@debaarnsenotarissen.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.

jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woonzorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk, geheel zelfstandig wonen is eveneens mogelijk.

Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven.

DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningsweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl

DE KUIKENSTEEN UIT BAARN. VONDST VAN HET JAAR 2022

Yankel Kobalowitz, met inleiding door Jan van der Laan

Archeologische vondsten Leestraat 14, Baarn

Vanaf de eerste opgraving in 1986 heeft de tuin achter de villa aan de Leestraat een groot aantal vondsten prijsgegeven. Het vondstmateriaal varieert van scherven uit de 12e eeuw tot porselein en aardewerk uit de periode 1870-1970. Ook roodbakend aardewerk uit de 17e tot 19e eeuw (waarschijnlijk afkomstig van vroegere bewoning aan de Laanstraat) behoort tot de vondsten. Bij deze laatste groep behoort de hieronder beschreven 'Kuikensteen' die door de AWN-afdeling Naerdincklant niet alleen tot vondst van het jaar 2022 werd uitgeroepen maar ook het middelpunt werd van een stevige discussie.

In het artikel hieronder is dit alles op voortreffelijke wijze samengevat door Yankel Kobalowitz, van de AWN-afdeling Naerdincklant te Hilversum.

Jan van der Laan archeologie@historischekringbaerne.nl

De kuikensteen uit Baarn, onderscheiden als vondst van het jaar 2022

Machteld Olthof uit Baarn is op 14 juni 2023 tijdens de algemene vergadering van AWN Naerdincklant onderscheiden voor de Vondst

Afbeelding 1. Sander Koopman feliciteert Machteld Olthof met de onderscheiding.

van het Jaar 2022 voor de kuikensteen, aangedragen op de najaars-vondstenavond van de vereniging. De steen is afkomstig uit haar achtertuin, waar resten voor komen uit de middeleeuwen en latere eeuwen. Zij deelde haar vondst met Jan van der Laan van Historische Kring Baerne. Ze namen de steen mee om hem ons te laten zien. Het is een relatief zeldzaam object dat tot de verbeelding spreekt. Mede hierom is Machteld terecht onderscheiden.

Naam en functie

Objecten van dit type zijn van geglazuurd aardewerk en hebben, op één uniek exemplaar na steeds negen kuilen. Ze komen, zo lijkt het, alleen in Nederland voor, in verschillende provincies. Voor zover we weten bestaat er geen contemporaine beschrijving of afbeelding van

Afbeelding 2. Kuikensteen of toch eiertegel?
Gevonden in achtertuin Leestraat 14 te Baarn

het object. Er is op een gegeven moment de gevleugelde naam 'kuikensteen' bedacht. Dat is op zich prima, mooie objecten verdienen tenminste een eigen naam. Dan kunnen we ernaar verwijzen. Echter, het is ook vanzelfsprekend dat men een gissing maakte naar de functie. Was het de naamgever of een ander, men schrijft er nadien steeds dezelfde functie aan toe. En u weet vast en zeker hoe dit zo vaak gaat. In onze digitale wereld is het gemakkelijk informatie te zoeken. En als eenmaal iedereen hetzelfde vermeldt, is copy/paste zo gebeurd, zonder dat er ooit een bronvermelding nog aan te pas komt. Als één museum of vereniging het zegt, zal het kloppen en zo breidt de olievlek zich razendsnel uit. Overal lezen we dus 'De drinkbak voor de kuikens van kippen is voorzien van kleine holletjes waaruit ze kunnen drinken. In een grote drinkbak zouden de kuikens kunnen verdrinken' of woorden van gelijke strekking. Eenieder die voor een collectie of blaadje aan zo'n object aandacht besteedt, neemt dit zonder na te denken over, vertrouwend op de wijsheid van de massa. Nergens wordt deze hypothese onderbouwd,

naar een bron verwezen of ook maar getwijfeld dat er ook andere mogelijkheden kunnen zijn. We kunnen constateren dat functieomschrijving verwijst naar de naam maar niet naar kenmerken van object. Deze realistische constatering doet wel zeer.

Afbeelding 3. Kinderen bij olielamp met kuikens en kuikensteen. J. Rosierse (Dordrecht 1818 – Dordrecht 1901) Locatie onbekend.

Johannes Rosierse (Dordrecht, 11 september 1818 - Dordrecht, 16 november 1901), een romantische kunstschilder, voornamelijk bekend door zijn interieurs met figuren, meestal bij kaarslicht of lamplicht, heeft op een van zijn werken een 'kuikensteen' afgebeeld. Via zijn leermeesters maakte hij kennis met het werk van zijn Dordtse voorganger Godfried Schalcken (1643-1706), die bekend was om

VRAAG 17
Is dit aardewerken object uit de 18e eeuw een

- A. Kuikensteen
- B. Eiertegel
- C. Bordspel
- D. Reken- of teltegel

ANTWOORD
A. De drinkbak voor de kuikens van kippen is voorzien van kleine holletjes waaruit ze kunnen drinken. In een grote drinkbak zouden de kuikens kunnen verdrinken. Dit exemplaar (van 18,5 x 18,5 cm) is opgegraven bij de Bloemgracht.

Afbeelding 4. Vraag 17 (en antwoord) PubQuiz Amsterdam.

zijn interieurs bij kaarslicht. Al snel adopteerde hij dat genre en ontwikkelde het tot zijn specialiteit, net als diverse andere schilders dat toentertijd deden, zoals Petrus van Schendel en Joannes Vaarberg. Dat hij schuldig is aan de drinkbak-mythe, zouden wij niet willen beweren. Hij heeft in zijn tijd wel erkenning gekregen maar niet in vergelijking met Schalcken. Het werkje zal in ieder geval aan deze opvatting hebben bijgedragen.

Let wel, er is geen contemporaine naam met functieomschrijving overgeleverd. Met de gevleugelde term 'kuikensteen' kunnen wij leven. Het is compact en objecten hebben nu eenmaal een mooie naam nodig. Van die functieomschrijving geloven wij hier in 't Gooi echter niets. Noch Machteld Olthof, noch Jan van der Laan, noch iemand die ons exemplaar heeft bekeken. Als u de foto ervan bekijkt, zich niet op een naam fixeert maar open staat alleen voor wat u ziet (of zelf weleens met jonge pluimvee gewerkt hebt), kunt u toch niet anders dan twijfelen aan de gangbare hypothese. Mochten kuikens vroeger een veilige drinkbak

behoeven, dit was het vast niet. De ergonomie van de steen pleit juist hiertegen. De pootjes van de kuikens kunnen zich niet bepaald goed vastzetten, zeker niet als het om de middelste kuil gaat. Bij een oloop van dorstige beestjes zouden de voorste kuikens gemakkelijk in de die kuil kunnen vallen. Weliswaar zullen ze nog niet verdrinken maar dat zegt natuurlijk nog maar weinig. Want wát dan zo handig voor boer of kuiken hieraan was, blijft volledig onduidelijk, al schrijft of copy/paste iedereen elkaar na. Ook al omdat zodra het waterniveau ietwat gezakt is, het sowieso moeilijk wordt voor het beestje een slok te nemen zonder meteen een badje te nemen.

Een exemplaar gevonden op de Bloemgracht zorgde voor vraag 17 van de Amsterdam Pub Quiz (afbeelding 4). U neemt het goed in u op, indien dit soort spelen van uw gading is. Multiple choice dwong de makers tenminste enkele geloofwaardige alternatieven te verzinnen. Wetenschappelijk is dus niets bewezen, alle hypothesen zijn dan in principe mogelijk.

Maar in onze ogen is het eerste antwoord natuurlijk en logisch.

Wij zien er eierplaten in, vermoedelijk voor eendeneieren, die vroeger vaker nog dan kipeneieren werden gebruikt. Negen kuilen kunnen 14 piramidaal gestapelde eieren houden. Andere typen bezitten bovendien nog vier kleinere holen, waar stokjes in kunnen passen zodat de platen misschien gestapeld kunnen worden.

Archeologie

Opvallend lijkt hoe een vaag idee rondom een object ook de serieuze wetenschappelijke beschouwing ervan kan beïnvloeden. In "De broederschap 'Maria in de Wijngaard' en 'onser liever vrouwe in de Sonne'. Archeologisch onderzoek naar twee kloostergemeenschappen aan de Nieuwe Kamp in Utrecht, Basisrapportage Archeologie 12" uit April 2010, uitgevoerd door de afdeling StadsOntwikkeling, lezen we op p. 77 in hoofdstuk 6.3.7. Burgerperiode (1633-1900) het volgende:

"In 1633 is het hospitaal opgeheven. Waarschijnlijk is dit dan ook de sluitdatum van diverse van de hierboven beschreven vondstcontexten.

Moeilijk te verklaren is de vondst van een zogenaamde kuikensteen met een negentiende-eeuwse datering (catalogusnr. 93). De steen diende om kuikens te laten drinken zonder dat de beestjes verdrongen. Het is een type voorwerp dat eerder op een boerenerf verwacht mag worden."

Wanneer de verbeelding op hol slaat, is die moeilijk weer in toom te brengen. Het probleem van een late datering van object in een vroegere context, is er alleen als je aanneemt

Afbeelding 5. Kuikensteen gevonden bij opgraving Utrecht, Nieuwe Kamp

dat het ook zo is. Dan ga je zoeken naar boerenerven die er nooit geweest hoeven zijn.

Typen

Met vijf exemplaren is het Openluchtmuseum te Arnhem nogal ruim voorzien van deze relatief zeldzame objecten. Verder vertegenwoordigen ze alle verschillende typen en hebben zij een bibliotheek die in staat is snel en kundig respons op navraag te leveren.

Hiertegenover zien we meer rustiek uitgevoerde ontwerpen. Men zou het er nog over kunnen hebben of "omlijnd door gegolfde rand" en "rand is met duimdrukken versierd" subtypen zijn. De functie hiervan is eenvoudig te duiden: hierdoor waren ze wel weer gemakkelijker te hanteren.

Andere exemplaren

Maar de meeste overgeleverd rustieke typen hebben nog iets extra's. Vier kuiltjes rondom de middelste kuil. Een enkele maal zijn het echt gaten waarin een stok past. Vaak echter niet meer dan een kuiltje, waar je een kwartelei tussen de eendeneieren kwijt zou kunnen. Mogelijk paste daar een tussenstuk waarmee ze toch gestapeld konden worden. We weten het echter niet.

Verder is er een bij Haffmans te Utrecht geveild exemplaar dat de vier extra kuilen aan de rand van de steen bezit. Merkwaardig lijkt het dat er niet meer zijn teruggevonden van dit type. Heel bijzonder is een exemplaar met zes kuilen, zonder extra kuilen maar wel van versiering voorzien. Verblijfplaats onbekend. Voor wat materiaal en uitvoering met gegolfde rand betreft, nemen we het graag op in de familie. We komen echter wel op de grens van andere eierschalen, zoals deze Poolse die nog steeds gemaakt wordt.

Verder nog?

Maar wat als nu, in de tijd voordat we onze telefoon voor ons lieten denken, de term voor deze objecten minder bekend was? Of degene die op zo'n object stuitte het eventueel welkende maar verwierp en een ander naam voor dit gebruikte? Kuikenstenen kunnen in verzamelingen onder andere namen voorkomen.

Afbeelding 6. Eierschaal uit Polen (2023).

Addendum

In dit verband is het wel aardig te wijzen op het jaarverslag van AWN Naerdincklant 1984.

Afbeelding 7. 'Eiertegel' gevonden in 1984, Vredehorst te Vreeland

Hierin komen wij onder de veldverkenningen het volgende tegen:

“voorjaar 84”
 Site: Vreeland “Vredehorst”
 Omstandigheden: losse vondst
 Vondst: z.g. eiertegel
 Datering: wsch. 18e eeuws
 Melder: S. Pos, H. Aalderink”

De eiertegel van Vredehorst, de tweede kuikensteen uit ons gebied is dankzij onze lid Kees Beelaerts teruggevonden. Hij is van het rustieke type met overstekende rand.

Wij danken Kees Beelaerts en Anton Cruysheer voor deze mooie aanvulling (alle rechten voorbehouden door de auteur)

AANWINSTEN OUDHEIDKAMER 2023, TWEEDE KWARTAAL

De oudheidkamer heeft weer verschillende verwervingen te melden: schenkingen of aankopen. Een selectie ervan ziet u op de foto. Met heel veel dank aan de gevers!

Mocht u zelf voorwerpen hebben die u graag af staat aan de Historische Kring, dan kunt u terecht bij de oudheidkamer. (oudheidkamer@historischekringbaerne.nl)

Selectie van de aanwinsten (2023, tweede kwartaal). Op de foto: Boek: Honderd jaar Baarnse Watersportvereniging de Eem. Olieverfschilderij Boerderij van Harry Vriezen aan de Eem (Maker: J. Broerze). Boodschappentasje Simon de Wit met opschrift 'Simon, Thuis bij Simon Gezellig goedkoop'. Blauwe pet met opdruk Gynmastiekvereniging Vita 2000 Baarn. Blauw hesje van muziekvereniging Excelsior. Koppelriem Politie Baarn; Pistooltas Politie Baarn.

3 OKTOBER 2023**LEZING DOOR MAARTEN KAPTEIN**

Het ontstaan van het Koninkrijk der Nederlanden en zijn positie in Europa in de 19e eeuw.

20:00 uur (zaal open om 19:30 uur) Herberg van Paulus, Stationsweg 16, Baarn

Toegang: leden (met een introducé): gratis, niet-leden:  3,50

Uit onze oudere/jongere geschiedenis blijkt, dat Patriotten en Prinsgezinden voor en na de Franse revolutie en de latere bezetting van onze Lage landen door Napoleon, het veel geprezen polderen al hadden uitgevonden. In deze sfeer en met in achtning van het toenmalige standensverschil legde onze tweede Koning, Koning Willem I, de basis voor ons koninkrijk. De opeenvolgende koningen en koninginnen hebben van uit de roep van het "volk" om democratische hervormingen door te voeren een basis voor hun bestaansrecht gevonden en gekregen.

De totstandkoming van ons koninkrijk in de 19e eeuw, in relatie met het omringende Europa, is een complexe en verwarrende geschiedenis. De rol die opeenvolgende leden van ons Koningshuis hierin speelden is veelal niet bekend. Met vele voorbeelden wordt geprobeerd de politieke, sociale, economische, emancipatoire en culturele ontwikkelingen aan de vergetelheid te onttrekken. Ook heeft de technologische revolutie ons grondgebied niet onberoerd gelaten en verschaftte onze bestuurders de mogelijkheden tot realisatie van de plannen die in het landsbelang werden gemaakt.

Wapenschild van het Koninkrijk der Nederlanden
(wikipedia)

EXCURSIE NAAR MONICKENDAM**WOENSDAG 11 OKTOBER 2023**

Toerist in eigen land!

Monnickendam: Speeltoren en Waag

De Historische Kring Baerne (HKB) en de Historische Vereniging Soest / Soesterberg (HVS) hebben de krachten gebundeld. Samen houden we een dagexcursie naar het mooie toeristische plaatsje Monnickendam, al eeuwenlang bekend om zijn visrokerijen waarvan enkele vandaag de dag nog in gebruik zijn.

Als je door het oude gedeelte van het stadje wandelt wordt je verrast door prachtige gevelstenen, karakteristieke huizen, de Waag, de speeltoren, grachtjes, de Grote Kerk en een eigen museum.

Programma

- 09.00 uur Vertrek per luxe touringcar, Soest NS Zuid
09.30 uur Vertrek Baarn NS
10.30 uur Aankomst in restaurant Het Weeshuis voor koffie en gebak
11.00 uur Rondleiding door stadsgidsen
12.30 uur Lunch in eetcafé de Ouwe Blauwe met uitzicht over de Gouwzee
13.30 uur Bezoek aan het stadsmuseum
Rondleiding met een gids
15.15 uur Op eigen gelegenheid nog het plaatsje Monnickendam in
16.00 uur Vertrek naar Baarn / Soest
17.00 uur Aankomst Baarn
17.30 uur Aankomst Soest
(tijden onder voorbehoud)

Aanmelding

- voor leden HKB via de secretaris (secretaris@historishekringbaerne.nl)
- voor leden HVS via de secretaris (info@hvs.nl)

Kosten

€ 54,00 per persoon (alles inbegrepen).

Verzoek: neem uw Museumjaarkaart mee! (De bespaarde toegangsprijs van het museum komt ten goede aan de Historische Kring Baerne en Historische Vereniging Soest.)

We hopen op een goede deelname van leden van zowel de HKB als van de HVS!

Besturen van Historische Kring Baerne en van Historische Vereniging Soest/Soesterberg

VOORAANKONDIGING JUBILEUMTENTONSTELLING

Luisteren, Kijken en Genieten. Van dorpsomroeper, via ziekenomroep naar RTV Baarn

9 december 2023 tot en met 17 mei 2024

RTV Baarn in vroeger tijden (HKB fao_A_1297)

In samenwerking met RTV Baarn organiseert de Historische Kring Baerne van 9 december 2023 tot 17 mei 2024 een overzichtstentoonstelling over kijken en luisteren in Baarn.

Deze jubileumtentoonstelling zal te zien zijn in de Oudheidkamer van de Historische Kring, Hoofdstraat 1, Baarn (in de kelder onder de bibliotheek). Openingstijden: woensdag 14:00 tot 16:00 uur en zaterdag 11:00 tot 13:00 uur. Toegang gratis.

Agenda:

3 oktober, 20:00. Herberg van Paulus. Lezing Koninkrijk der Nederlanden door Maarten Kaptein. Zie ook elders in dit nummer.

11 oktober, 10:00- 17:00. Excursie Monnickendam. Zie programma en aanmelding elders in dit nummer.

Tot en met 11 november (verlengd) Tentoonstelling De Eem, gewoon bijzonder. Oudheidkamer van de Historische Kring, Hoofdstraat 1, Baarn (in de kelder onder de bibliotheek). Openingstijden: woensdag 14:00 tot 16:00 uur en zaterdag 11:00 tot 13:00 uur. Toegang gratis.

9 december 2023 tot en met 17 mei 2024 Jubileumtentoonstelling Luisteren, Kijken en Genieten. Van dorpsomroeper, via ziekenomroep naar RTV Baarn. Meer over deze tentoonstelling in de volgende Baerne.

COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne. Oplage: 850 ex. Vormgeving en druk: De Bunschoter, Bunschoten.

Redactie

Mariette van Oosterwijk Bruyn
E redactie@historischekringbaerne.nl

Historische Kring Baerne

(Opgericht in 1974)
Postadres: Postbus 326,
3740AH Baarn
E info@historischekringbaerne.nl
I www.historischekringbaerne.nl

Bezoekadres:

Oudheidkamer, Hoofdstraat 1A,
3741AC Baarn.
T (035) 54 303 77.
E oudheidkamer@historischekringbaerne.nl

Openingstijden:

wo 14:00-16:00 uur, za 11:00-13:00
uur en op afspraak. Ingang via
Bibliotheek, souterrain
(lift aanwezig).

Ledenadministratie:

Dhr M. de Zwart
E ledenadministratie@historischekringbaerne.nl

Lidmaatschap:

Per jaar en per adres € 20,00.
Rekeningnummer NL18 INGB
0004 1921 33 ten name van de
Historische Kring Baerne te Baarn.
Leden ontvangen gratis het kwartaalblad Baerne en hebben gratis toegang tot de lezingen. (Buiten Baarn wordt een bijdrage van €15,00 voor de verzendkosten gevraagd, te voldoen tegelijk met de jaarlijkse contributie.)

Verkoopadressen Baerne:

Oudheidkamer, Hoofdstraat 1A,
Baarn (tijdens openingsuren);
Bruna, Laanstraat 22, Baarn.
Verkoopprijs: €4,00.

Dagelijks bestuur:

Mw. P. Spigt (voorzitter)
M 06 5332 1504

Mw. M. Olthof (secretaris)
T (035) 54 306 65

Dhr. J.M.M. Boers (penningmeester)
M 06 8362 2391

Algemeen bestuur:

Mw. A. van Egdom
(werkgroep Communicatie)
M 06 2535 3423

Dhr. T.J. Hofstra
(werkgroep Oude begraafplaats)
T (035) 53 115 15

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens
(werkgroep Oudheidkamer)
T (035) 54 203 72

Dhr. J.W.A.A. van der Laan
(werkgroep Archeologie;
werkgroep genealogie)
T (035) 54 116 56

Mw. M.E.H. van Oosterwijk Bruyn
(redactie Baerne)
M 06 2126 4043

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

De Historische Kring Baerne is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een culturele ANBI kunt u voor 125% aftrekken van de inkomsten- of vennootschapsbelasting. Een erkende ANBI betaalt geen successierechten of schenkingsrechten, uw schenkingen of legaten komen dus volledig ten goede aan de instelling.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie heeft er naar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich tot de redactie wenden.

Inruilactie

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huiskamer en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

Bruna
Laanstraat 32
3743 BG Baarn
www.bruna.nl

blij met **bruna**

RUG

& GEZONDHEIDS
CENTRUM BAARN

Plataanlaan 5
3741 WE Baarn
035 - 54 11 346
www.rugeba.nl

- ✓ Rugcentrum
- ✓ Fysiotherapie
- ✓ Podotherapie
- ✓ Haptotherapie
- ✓ Mindfulness
- ✓ Shockwave therapie
- ✓ Chiropractie
- ✓ Schouderkliniek
- ✓ Mensendieck Cesar
- ✓ Voeding- en Leefstijlcoach
- ✓ Sportmassage
- ✓ Pilates en Training

Specialisten in bewegen

Ruime openingstijden,
contracten met alle verzekeraars,
verwijzing niet noodzakelijk